

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1946 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 221 i första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* samt nr 352 i andra kammaren av herr *Thorell m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att frågan om landsbygdens brandväsen tages upp till förnyad översyn i syfte att åvägabringa en mindre betungande organisation samt att generellt uppskov med brandordningens antagande ges åt alla landskommuner tills riksdagen fattat nytt beslut i frågan.

I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser om rikets brandförsvar finnas i brandlagen den 15 juli 1944 och brandstadgan av samma dag. Dessa författningar trädde i kraft den 1 januari 1945. Varje kommun skall i enlighet med bestämmelserna i brandlagen hålla ett brandförsvar, som tillfredsställer skäligen anspråk på trygghet mot skada av brand. Kommun äger besluta, att brandförsvaret så vitt angår skydd mot skogsbrand skall ordnas för sig. Handhaves brandförsvaret av kommunalförbund, skola lagens bestämmelser om kommun ha avseende å förbundet. Tillsyn över brandförsvaret inom riket utövas av en riksbrandinspektör. Länsstyrelse skall tillse, att brandförsvaret inom länet är tillfredsställande ordnat. I varje kommun skall finnas brandstyrka av betryggande storlek och sammansättning. Brandstyrelsen skall i annan kommun än stad eller därmed likställt samhälle utgöras av personal, som förbundet sig att vid sidan av annan sysselsättning fullgöra brandtjänst (borgarbrandkår) eller av brandkår under ledning av enskild sammanslutning eller enskilt företag (frivillig brandkår), vilken gentemot kommunen åtagit sig att svara för brandsläckning. Till kommuns brandstyrka skall därjämte höra erforderlig reserv, grundad å tjänsteplikt (reservbrandstyrka). Länsstyrelse äger medgiva befrielse från skyldighet för kommun att hålla brandkår, såframt kommunen träffat avtal om betryggande släckningshjälp från brandkår i annan kommun. Ledningen av kommuns brandförsvar skall, närmast under den förvaltningsmyndighet som handhar brandförsvaret, utövas av en brandchef. Är skogsbrandförsvaret

ordnat för sig, tillkommer ledningen därav en skogsbrandfogde eller, om kommunen är uppdelad i skogsbrandrotar, en fogde för varje rote. För att biträda brandchefen eller skogsbrandfogden och vid förfall träda i dennes ställe skola finnas en eller flera vice brandchefer eller vice skogsbrandfogdar. I mån av behov skall därjämte finnas annat brandbefäl. Kommunen är skyldig att anskaffa och underhålla materiel, byggnader och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar, brandtorn likväl undantagna, samt att draga försorg om nödig vattentillgång för släckning av brand, dock allenast i den mån oskälig kostnad därigenom icke åsamkas kommunen.

Brandstadgan är uppdelad på tre avdelningar. Avdelning I upptager bestämmelser angående stad, avdelning II bestämmelser angående landsbygden och avdelning III allmänna bestämmelser, gemensamma för stad och landsbygd. I avdelning II föreskrives, att det för varje kommun på landsbygden skall finnas brandordning, upptagande de bestämmelser, som utöver vad i allmän lag eller brandstadgan eller eljest i vederbörlig ordning föreskrivits äro erforderliga för ordnande av kommunens brandförsvär. Vidare givas bestämmelser om förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter, om brandstyrka och brandbefäl, om vissa för brandförsvaret erforderliga anordningar, om brandsyn och om sotning.

I övergångsbestämmelserna till brandstadgan, föreskrives, bland annat, att förslag till brandordning skall med iakttagande av stadgans föreskrifter hava upprättats och underställts vederbörande länsstyrelses prövning så snart ske kan efter stadgans utfärdande och senast den 1 januari 1947.

I förevarande motioner anföres bland annat följande.

Redan vid höstriksdagen framfördes en interpellation vari anfördes, att besvärligheter skulle uppkomma för de kommuner som berördes av den nya kommunindelningen, om de skulle nödgas fastställa brandordning, innan denna kommunindelning vore klar. I anslutning härtill begärdes vederbörande departementschefs medverkan för erhållande av uppskov. Statsrådet ställde sig välvilligt till frågan, och för någon tid sedan utkom svensk författningssamling nr 786/1945 varigenom möjlighet ges åt länsstyrelserna att på ansökan av kommunerna bevilja anstånd på ett år i sänder med brandordnings upprättande.

Denna i och för sig tillfredsställande åtgärd synes emellertid inte vara tillräcklig. Då kommunalmännen i landskommunerna nu genom länsbrandinspektörerna eller på annat sätt tagit närmare del av brandlagens innehåll för att levandegöra den var på sin ort, ha de på många håll kommit till den uppfattningen, att en organisation i enlighet med lagens bestämmelse skulle bli vidlyftig samt medföra allt för stora kostnader och personliga upoffringar. Detta gäller såväl materialanskaffning och byggande av brandstationer som sotning och brandsyn, som skulle kunna förbilligas och förenklas. Även vid ett genomförande av denna dyra organisation skulle vid de långa vägavstånd och dåliga vägar, som förekomma mångenstädes på landsbygden, hjälpen komma för sent. En framskjuten kommunalman inom västsverige har på allvar framfört tanken att det i längden skulle bli billigare för kom-

munerna att betala skadan vid eldsolyckor än att åta sig kostnaderna av organisation och underhåll enligt lagen. Vidare har det från kommunalmän framhållits, att de branddammar som i vissa fall skulle anläggas skulle torka ut om sommaren och bottenfrysa om vintern. På detta har en länsbrandinspektör svarat: Ni får borra. Vilket i de flesta fall skulle medföra kostnader på tusentals kronor, då även pumpverk måste anläggas. Med den spridda bebyggelse, som finnes mångenstädes på den svenska landsbygden, skulle många sådana dammar behöva anläggas i varje kommun, där mångenstädes i mannaminne eldsolyckor endast i undantagsfall eller inte alls inträffat. Som sammanfattning vilja vi erinra om att ifrågavarande lag beslutades av riksdagen under intryck av krigshändelserna, där våldsamma bränder hörde till ordningen för dagen och risken för vårt land härvidlag var överhängande. Men då kriget nu är slut och indragningar i fråga om civilt försvaret genomföras eller övervägas, anse vi att även den fråga vi här berört av anförda skäl behöver tagas upp till förnyad prövning.

Beträffande vissa av årets riksdag beviljade anslag till brandväsendet får utskottet hänvisa till statsutskottets utlåtande nr 6 punkterna 51—61.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande över motionerna från riksbrandinspektören. Därjämte har utskottet berett Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Svenska brandskyddsföreningen och Svenska brandkårernas riksförbund tillfälle att yttra sig över motionerna. De i anledning härav inkomna yttrandena ha såsom bilagor fogats vid detta utlåtande (Bil. A—E). Utskottet får såsom utredning i ärendet jämväl hänvisa till yttrandena.

1944 års brandlagstiftning har tillkommit i syfte att utbygga och stärka rikets brandväsen. Den mest genomgripande nyheten i förhållande till förut gällande bestämmelser torde vara att icke blott städer och därmed likställda samhällen utan även landskommunerna ålagts en ovillkorlig skyldighet att vidmakthålla ett betryggande brandförsvar. *Utskottet.*

Då den nya brandlagen och brandstadgan trädde i kraft den 1 januari 1945 rådde fortfarande krigsförhållanden, varför det framför allt med hänsyn till det moderna luftkrigets utveckling ansågs angeläget att den beslutade brandförsvarsorganisationen genomfördes snarast möjligt. På sina håll torde man därför ansett sig böra forcera utbyggnaden av brandförsvaret. Detta förhållande kan måhända hava föranlett att man i vissa kommuner, såsom motionärerna framhålla, kommit till den uppfattningen, att en organisation i enlighet med lagens bestämmelser skulle bliva vidlyftig samt medföra alltför stora kostnader och personliga uppoffringar.

Sedan fredsförhållanden numera återinträtt, föreligger icke längre samma skäl som tidigare att forcera fram den nya organisationen. Arbetet med indelningen av landet i släckningsområden kan läggas på längre sikt och under större hänsynstagande till rent fredsmässiga förhållanden. Anskaff-

ningen av byggnader, materiel och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar kan fördelas på en längre tidsrymd.

Huruvida vederbörande myndigheter i ett eller annat fall ställt alltför stränga krav på kommunerna i fråga om brandväsendets ordnande undandraget sig utskottets bedömande. Utskottet vill emellertid betona att lagen medger en smidig och efter förhållandena på olika orter anpassad tillämpning. Avsikten är sålunda icke att varje kommun alltid ensam för sig skall ordna sitt brandförsvaret. Tvärtom förutsätter lagen att kommunalförbund för brandväsendets ordnande kunna bildas eller att släckningsavtal ingås med någon angränsande kommun. I de organisationsplaner som fastställts eller föreligga på förslagsstadiet, omfatta också släckningsområdena i det övervägande antalet fall flera kommuner. Avsikten är icke heller att en kommun eller ett för brandförsvaret bildat kommunalförbund skall vidtaga vissa bestämda anordningar för brandskyddet utan hänsyn till kostnaderna. Den i 7 § brandlagen föreskrivna skyldigheten att anskaffa och underhålla materiel, byggnader och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar samt att draga försorg om nödig vattentillgång för eldsläckning gäller allenast i den mån oskäligen kostnad därigenom icke åsamkas kommunen. Utskottet vill i detta sammanhang understryka ett uttalande av föredragande departementschefen i propositionen till 1944 års riksdag med förslag till brandlag och brandstadga m. m. Departementschefen framhöll bland annat, att kraven å kommunerna i förevarande hänseende icke finge ställas alltför högt. Här vore fråga om ett avvägningsproblem. De utgifter som nedlades å brandförsvaret borde stå i rimligt förhållande till de värden, som skulle skyddas, och till kommunens ekonomiska bärkraft. Vad anginge anläggningar för tryggande av vattentillgången — branddammar och brandbrunnar — syntes med hänsyn till därmed förbundna kostnader åläggande för kommun att utföra dylika anläggningar i regel icke böra meddelas där ej bidrag till anläggningskostnaden kunde erhållas av staten eller från annat håll. Vid bestämmandet av släckningsområdenas omfattning och anskaffandet av byggnader, materiel och andra anordningar bör således hänsyn tagas till de enskilda kommunernas ekonomiska bärkraft, till bebyggelsens omfattning och art, till skogsbestånd och vägförbindelser m. m.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen för gällande bestämmelser angående brandväsendet åligger det kommun respektive kommunalförbund att antaga en brandordning upptagande de bestämmelser som äro erforderliga för ordnande av brandförsvaret. Enligt övergångsbestämmelserna till brandstadgan skall förslag till brandordning hava upprättats och underställt länsstyrelsens prövning så snart ske kan och senast den 1 januari 1947. Riksbrandinspektören har med biträde av särskilda sakkunniga utarbetat normalbrandordning avsedd att tjäna till ledning vid arbetet

med uppgörande av brandordningar för kommunerna. Det har inom utskottet upplysts, att man på sina håll icke ansett sig berättigad frångå denna normalbrandordning oaktat bestämmelserna däri icke i allo varit lämpade för förhållandena. Utskottet vill i anledning härav framhålla, att normalbrandordningen givetvis icke oförändrad kan passa för alla fall, då förhållandena inom de olika kommunerna äro mycket skiftande. I vissa fall t. ex. i fråga om rena landskommuner torde sålunda åtskilliga av de i normalbrandordningen upptagna bestämmelserna kunna undvaras.

Slutligen må erinras om kungörelsen den 14 december 1945 angående anstånd med upprättande av brandordning. Enligt denna kungörelse kan länsstyrelse utan hinder av övergångsbestämmelserna till brandstadgan, då så med hänsyn till förestående ändringar i den kommunala indelningen befinnes lämpligt, på ansökan av kommun och efter hörande av riksbrandinspektören medgiva anstånd med antagande av brandordning för högst ett år i sänder räknat från dagen för länsstyrelsens beslut.

Då enighet torde råda om vikten av att icke endast städer och därmed likställda samhällen utan även landsbygden erhåller ett brandförsvar som tillfredsställer skäligen anspråk på trygghet mot skada av brand och då brandlagen och brandstadgan såsom torde framgå av det anförda lämna goda möjligheter att anpassa anordningarna efter förhållandena i varje särskilt fall, finner utskottet sig icke kunna biträda motionärernas förslag om översyn av den nya lagstiftningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 221 och II: 352, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 april 1946.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit
från första kammaren: herrar *Bergquist, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Ahlqvist, Krügel, Löthner, Olofsson** och *Lodenius*;

från andra kammaren: herrar *Hedlund* i Östersund, *Werner, Olsson* i Mellerud*, *Landgren, Lindahl, Rylander**, *Sundström* i Vikmanshyttan och *Sveningsson*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Sveningsson*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionerna.

Bilaga A.

Till Riksdagens första lagutskott.

Genom nådigt brev den 8 februari 1946 har Kungl. Maj:t anbefallt *riksbrandinspektören* att till riksdagens första lagutskott avgiva yttrande över två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 221, och den andra inom andra kammaren, nr 352, om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen.

Till åttlydnad härav får riksbrandinspektören avgiva följande yttrande.

I motionerna hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att frågan om landsbygdens brandväsen tages upp till förnyad översyn i syfte att åvägabringa en mindre betungande organisation samt att generell uppskov med brandordningens antagande ges åt alla landskommuner tills riksdagen fattat nytt beslut i frågan.

Såsom motiv för motionerna framhålles bland annat

att brandlagen tillkom under intryck av krigshändelserna och att lagen följaktligen nu sedan kriget upphört borde kunna revideras och i densamma påbudna åtgärder och bestämmelser uppmjukas samt

att de personliga uppoffringarna och de kostnader, som åsamkas kommunerna genom brandlagens genomförande, bliva allt för betungande och motvara icke de fördelar, som uppnås genom brandväsendets ordnande.

Beträffande det först angivna motivet får riksbrandinspektören framhålla följande.

Före brandlagens ikraftträdande den 1 januari 1945 reglerades brandförsvaret i landet genom brandstadgan den 15 juni 1923 och lagen den 7 maj 1937 om förekommande och släckning av skogseld. Av dessa reglerade brandstadgan i huvudsak endast brandförsvaret inom städer, köpingar och vissa municipalsamhällen under det skogseldsläckningslagen reglerade skogsbrandförsvaret.

Visserligen innehöll i stadgan ingående avdelning II bestämmelser angående landsbygden, men en förutsättning för desammas tillämpning var, att kommun därom gjort framställning eller att länsstyrelse med hänsyn till byggnadstäthet eller befintligheten av eldfarliga inrättningar funne sådant erforderligt för beredande av trygghet mot skada av brand. Möjligheten att dymedelst förstärka brandskyddet på landsbygden har endast i förhållandevis ringa mån kommit till användning. Brandskadorna på landsbygden ha emellertid visat och visa alltjämt en bestämd tendens att årligen öka i såväl antal som omfattning och ökar jämsides härmed behovet av en obligatorisk brandlagstiftning för landsbygden. Allt större brandrisker, bland annat beroende på industriens utflyttning till landsbygden och jordbrukets fortgående mekanisering, hava därstädes bidragit till skadeökningarna genom brand. Enligt tillgänglig statistik utbetalades år 1943, vilket är det sista år för vilket uppgifter föreligga, i brandskadeersättningar för eldsvådor på den

egentliga landsbygden, d. v. s. utanför städer, köpingar och municipalsamhällen, cirka 25 000 000 kronor. Då emellertid åtskillig genom brand förstörd egendom, byggnader och lösöre ej varit försäkrad och då ofta gällande försäkring ej uppgått till egendomens värde, äro de verkliga skadorna väsentligt större. Till desamma böra även läggas sådana indirekta förluster, som uppkomma genom av eldsvådorna förorsakad arbetslöshet, driftsavbrott m. m. Dessa förluster kunna svårligen beräknas men torde även de uppgå till betydande belopp. Utöver tidigare angivna materialförluster tillkomma sådana, som exempelvis förlusten av för folkförsörjningen viktiga förråd av livsmedel, kulturhistoriska värden m. m. Härtill komma slutligen de människoliv och de djur, som gå förlorade vid brand. Årligen innebrännas över 50 människor i landet, och under 1946 har tidningspressen rapporterat att under årets 3 första månader redan över 35 människoliv gått förlorade vid brand. Vad gäller innebrända djur har enligt av Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund uppgjord statistik under år 1932—1943 ej mindre än 703 hästar, 7114 nötkreatur, 6261 svin och 692 får och getter blivit innebrända. Dessa förluster äro givetvis huvudsakligen hänförliga till landsbygden.

Såväl ur folkförsörjnings- som ur nationalekonomisk synpunkt får det för den skull anses synnerligen angeläget, att även å landsbygden uppbygges ett brandförsvar, som skapar förutsättningar för en minskning av ovan angivna förluster. Detta blir förhållandet då landsbygdens brandförsvar ordnats i enlighet med föreskrifterna i den nya brandlagen och brandstadgan.

Genom den nya brandlagstiftningen har regelbunden brandsyn och sötning å landsbygden påbjudits. Betydelsen av dessa förebyggande brandskyddsåtgärder kan icke nog framhållas. Som exempel kan nämnas, att icke mindre än cirka en tredjedel av brandorsakerna på landsbygden ha sin grund i bristfälliga eldstäder och rökgångar. Vad gäller brandorsaker genom elektriska anordningar uppgår dessas antal till cirka 5 % av samtliga bränder. För erhållande av bland annat regelbunden kontroll av eldstäder, rökgångar och elektriska anordningar kommer den årliga brandsynen liksom ock den regelbundna sötningen att skapa förutsättningar för att bristfälligheter i nämnda avseenden i tid kunna bli upptäckta och avhjälpna. Dessutom har genom den nya brandlagstiftningen givits möjlighet att i brandordningarna för landskommunerna bland annat lämna vissa direktiv för byggnaders planläggning. Det kan framhållas, att Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om utredning av bland annat frågan om förekommande av brand och räddning av djur undan eldsvådor i kreatursstallar samt att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för utfärdande av i anledning härav såsom lämpliga befunda föreskrifter. Med anledning härav har Kungl. Maj:t den 12 januari 1945 överlämnat handlingarna i ärendet till riksbrandinspektören för att tagas i övervägande vid fullgörande av honom meddelat uppdrag att upprätta förslag till normalbrandordningar. De sålunda framförda synpunkterna ha ävenledes vunnit beaktande vid dessas utarbetande.

Vad gäller eldsläckningsväsendet uppbygges detta under beaktande av att det ur brandförsvarssynpunkt får anses fördelaktigare med ett mindre antal slagkraftiga brandkårer än ett större antal mindre effektiva sådana. En sådan anordning ställer sig också ekonomiskt fördelaktigare för kommunerna. Med god beredskap och utrustning vid brandkårerne ökas här-

igenom förutsättningen för att den vid utbruten brand erforderliga hjälpen icke skall komma för sent. De sålunda framförda synpunkterna ha ävenledes vunnit beaktande vid normalbrandordningarnas utarbetande.

Av det anförda torde sålunda framgå, att behovet av en för landsbygden gällande brandlagstiftning icke baserar sig på civilförsvarets krav utan helt fyller en fredsmässig uppgift. Samtidigt må emellertid framhållas, att med ett efter den nya brandlagstiftningen utbyggt brandförsvaret erhålles en god grund för krigsbrandförsvaret.

Vad det andra motivet, de stora kostnaderna, beträffar, får riksbrandinspektören anföra följande.

Den nya brandlagstiftningens genomförande måste uppenbarligen förorsaka kommunerna ökade kostnader. Vid brandlagens utformning har emellertid detta beaktats och för att nedbringa kostnaderna till en nivå, som motsvarar kommunernas ekonomiska bärkraft, har möjlighet lämnats desamma att å i lagen närmare angivna villkor erhålla befrielse från skyldighet att hålla egen brandkår. Två eller flera kommuner kunna endera genom att sinsemellan bilda kommunalförbund eller också genom tecknande av släckningsavtal med annan kommun ordna sin eldsläckningsfråga. För de engångsutgifter, som kommunerna måste vidkännas, har riksdagen ställt medel i form av statsbidrag till förfogande. Sålunda kan statsbidrag utgå för uppförande av brandstationer, anläggande av branddammar samt inköp av motorbrandsprutor och slang. För uppförande av brandstationer och anläggande av branddammar har statens brandinspektion låtit utarbeta typritningar och anvisningar, vilka kostnadsfritt ställas till kommunernas förfogande, och dessutom lämnas även råd och anvisningar till kommunerna av inspektionen, när så begäres.

Brandlagen och brandstadgan äro kategoriska i fråga om väsentligheterna, men i övrigt medgiva de en smidig anpassning efter det verkliga behovet av erforderliga anordningar samt till kommunernas ekonomiska möjligheter.

Under den tid den nya brandlagstiftningen varit i kraft har ett intensivt organisationsarbete försiggått över hela landet och arbetet med den nya brandorganisationens uppbyggande har redan fortskridit långt. Brandordningar ha redan utarbetats och godkänts av länsstyrelserna i hundratals fall och frågan om skogsbrandförsvarets förhållande till bygdebrandförsvaret är i stort sett ordnad. Landets indelning i eldsläckningsområden har länsvis verkställts. Härvid har, utöver rent geografiska betingelser, kommunernas areal, invånareantal och skattekonor varit utslagsgivande. Länsstyrelserna ha därvid, där så ansetts lämpligt, på sätt ovan nämnts, föreslagit kommunalförbund eller släckningsavtal för att nedbringa kostnaderna för brandförsvaret inom de mindre bärkraftiga kommunerna.

För vattenförsörjningens ordnande torde däremot ännu mycket arbete återstå. Detta arbete torde emellertid successivt komma till utförande i första hand i form av beredskapsarbeten. På platser, där vattenförsörjningen måste ordnas oberoende av arbetsmarknadsläget, komma dylika arbeten successivt till utförande med hjälp av därför anvisat statsbidrag.

Härtill kan framhållas, att vid företagna brandsyner å landsbygden redan uppdagats många bristfälligheter, vilka förr eller senare kunde lett till eldsvådor. Genom anvisningar om avhjälpande av förefintliga bristfälligheter ha redan den nya brandlagens verkningar börjat visa sig.

Som regel torde kommunerna ställa sig förstående gentemot brandlagens tillämpning och inse betydelsen av den minskade värdeförstörelse, som kan förväntas bli en följd av brandförsvarets snara uppbyggande på landsbygden i enlighet med i brandlag och brandstadga givna föreskrifter. Då emellertid brandförsvarets ordnande är synnerligen starkt beroende av att brandordningar finnas i kommunerna, för att mera i detalj reglera brandförsvaret, kan detta genomförande icke lämpligen ske med mindre gällande ålägganden för kommunerna att bland annat antaga brandordningar alltfört äga bestånd.

Stockholm den 29 mars 1946.

A. EKBERG.

Edo Kelter.

Bilaga B.

Till Riksdagens första lagutskott.

Sedan *Svenska stadsförbundet* beretts tillfälle att avgiva yttrande över motionerna nr 221 i första kammaren och nr 352 i andra kammaren om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen, får förbundets styrelse meddela, att anledning synes saknas att från förbundets sida avgiva yttrande över nämnda motioner, då dessa tydligen avse den egentliga landsbygdens brandväsen.

Stockholm den 11 mars 1946.

Svenska stadsförbundets styrelse

OSCAR LARSSON.

Sixten Humble.

Bilaga C.

Till Riksdagens första lagutskott.

Sedan *Svenska landskommunernas förbund* beretts tillfälle avgiva yttrande över motionerna I: 221 och II: 352 om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen, får förbundets styrelse vördsamt anföra följande.

Med anledning av vad motionärerna anfört om att nu gällande brandförsvarsförfattningar tillkommo under intryck av krigshändelserna utomlands vill styrelsen erinra om att krigsfaran ingalunda var den enda eller

ens den viktigaste orsaken till att förut gällande lagstiftning på området år 1943 underkastades en revision. Vad som främst förestavade denna revision var nämligen den oroande ökning i brandskadornas omfattning, som under en följd av år iakttagits. Däremot torde det vara riktigt att den starka centralisering av brandförsvaret, som infördes 1943, tillkom med tanke på nödvändigheten av att vid krigsfall kunna samordna brandförsvaret med civillförsvaret.

Enligt styrelsens mening kan det icke bli fråga om att, så kort tid som förflutit sedan den nya lagstiftningen trädde i kraft, underkasta den någon mera genomgripande överarbetning. Detta utesluter emellertid icke att lagens hittillsvarande tillämpning kan göras till föremål för vissa anmärkningar.

Otvivelaktigt förhåller det sig så att myndigheterna, statens brandinspektion och länsstyrelserna, nedlagt ett både energiskt och målmedvetet arbete på att höja brandförsvarets effektivitet ute i bygderna. Genom en rad cirkulär har sålunda statens brandinspektion på ett förtjänstfullt sätt sökt sprida kunskap om bl. a. den av försäkringsbolagen antagna maximipriserna för ersättning för eldsläckningskostnader, vattenförsörjningen för brandsläckningsändamål, brandförsvarsförbund och brandsläckningsavtal, planläggning av mindre brandstationer och anordningar för brandalarmering. Men det kan icke hjälpas att åtskillig friktion uppstått mellan myndigheterna och de enskilda kommunerna, då det gällt att praktiskt omsätta den nya lagstiftningen. Tvistigheterna ha framförallt rört den lokala indelningen av brandförsvaret och omfattningen av landskommunernas skyldigheter.

Att misshälligheter understundom uppstått är i sig själv knappast förvånande, då det gällt genomförandet av en lagstiftning med en sådan räckvidd som den förevarande. Därtill kommer att myndigheternas åtgärder för kommunalmännen stundom framstått såsom opåkallade ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. På denna punkt och då det gäller kostnadsproblemet synes kritiken icke helt sakna fog.

Enligt 1 § i brandförsvarslagen skall det åligga kommun att hålla ett brandförsvaret, som tillfredsställer skäliga anspråk på trygghet mot skada av brand. Det förefaller styrelsen som om avfattningen av denna och följande paragrafer icke endast antydde en förpliktelse för kommunen att sörja för sitt brandförsvaret utan även förutsatte att kommunen ägde frihet att själv avgöra vad som vore bäst: att kommunen på egen hand löste sitt brandförsvarsproblem eller gjorde det i samarbete med andra kommuner. I praktiken har det emellertid visat sig att myndigheterna härvidlag velat utöva ett bestämmande inflytande. Länsstyrelserna ha sålunda i regel uppgjort planer för brandförsvarets ordnande på lämpligaste sätt inom respektive län, enligt vilka planer landskommunerna allt efter sin storlek borde utgöra egna brandkommuner eller sammanslås med närliggande kommuner till kommunalförbund i och för nedbringande av kostnaderna för brandförsvaret. Dessa planer ha sedan dryftats vid sammanträden, som anordnats på olika platser i länen med vederbörande länsbrandinspektör och ombud från kommunerna. Understundom ha planerna mött motstånd från kommunernas sida. Man har måhända från kommunalt håll ansett en annan lösning vara att föredraga framför den av länsstyrelsen föreslagna eller, vilket torde ha varit det vanligaste, **motsatt sig ett samarbete**

med någon närliggande kommun. I sådana fall har det hänt att vederbörande kommun, som alltså varit beredd att själv på egen hand ordna ett tillfredsställande brandförsvaret, av länsbrandinspektören fått veta, att kommunen i så fall icke kunde räkna med att erhålla statsbidrag i eljest vanlig omfattning. Inför detta hot har kommunen måst falla till föga. Det har också hänt, att kommunen med länsbrandinspektörens gillande uppgjort förslag till eget modernt brandförsvaret, inköpt tomt till brandstation och skaffat byggnadstillstånd för att sedan plötsligt erhålla »föreläggande», fortfarande vid äventyr av förlust av statsbidrag, av länsbrandinspektören att gemensamt med annan kommun ordna sitt brandväsende. I ett annat fall fanns redan vid brandlagens ikraftträdande en frivillig brandkår och brandstation. Kommunen önskade status quo, men länsstyrelsen »bestämde» — troligen endast föreslog — att kommunen skulle bilda kommunalförbund med tre andra kommuner för ett gemensamt brandförsvaret, vilket bl. a. skulle medföra, att den befintliga brandstationen måste om- och tillbyggas. Med tanke på statsbidrag torde kommunen ha nödgats frångå sin avsikt att ordna brandförsvaret på sätt, som den själv funnit fördelaktigast. Nu givna exempel som hämtats från förbundsbyråns verksamhet visa att möjligheten att avstyrka statsbidrag av myndigheterna begagnats såsom ett rent påtryckningsmedel för att få enligt deras mening tredskande kommuner att uppge sin ståndpunkt. Styrelsen är visserligen medveten om att den nuvarande kommunindelningen icke alltid utgör det bästa underlaget för landsbygdens uppdelning i brandförvarsområden och att myndigheternas bemödanden att skapa andra brandförvarsenheter därför kunna vara väl befogade. Icke desto mindre är det enligt styrelsens mening principiellt oriktigt att en kommun, som önskar ordna sitt brandförsvaret på egen hand samt taga de ekonomiska konsekvenserna därav och icke frivilligt låter övertyga sig om att en annan lösning är att föredraga, på nyss angivet sätt skall kunna motarbetas. Säkert är i varje fall att tillvägagångssättet icke är ägnat att hos landskommunerna befordra intresset för brandförsvaret.

Det har vidare förekommit att länsstyrelserna uppgjort förslag till sötningsskatt och sötningstaxa samt i samband därmed för att åstadkomma likformighet mellan kommunerna rekommenderat dessa att utöver taxan betala sotarmästaren en krona per eldstadsförsedd fastighet för hans deltagande i brandsynen. I det åsyftade fallet innebar detta för vederbörande kommun en fördubbling av det arvode, som hittills utgått till sotarmästaren för deltagandet i brandsynen.

Beträffande till sist omfattningen av kommuns i 7 § brandlagen stadgade skyldighet att anskaffa och underhålla materiel, byggnader och andra för brandförsvaret erforderliga anordningar uttalade föredragande departementschefen på sin tid att kraven härpå icke finge ställas alltför högt, att det här vore fråga om ett avvägningsproblem och att utgifter som komme att nedläggas på brandförsvaret borde stå i rimligt förhållande både till de värden som skulle skyddas och kommunernas ekonomiska bärkraft. Någon oskäligheten kostnad skulle icke få åsamkas kommunen. Huruvida myndigheterna verkligen iakttagit sistnämnda regel förefaller styrelsen ovisst. På grundval av till förbundsbyrån ingångna förfrågningar och andra uttalanden från landskommunalt håll kan styrelsen i varje fall vitsorda motionärernas uppgift, att man på många håll känt oro inför såväl den korta tid

som utmätts för brandförsvarets iordningställande enligt den nya brandlagstiftningen som de kostnader detta medfört och medför.

Då styrelsen år 1942 hade att yttra sig över brandförvarsutredningens betänkande framhöll styrelsen att i landskommunerna kostnaderna för brandsynen understundom kunde komma att uppgå till mycket betydande belopp. Styrelsen förordade därför att statsbidrag med 3/4 av kostnaderna för brandsynen borde utgå i landskommun. Förslaget vann icke statsmakternas gehör. Styrelsen är dock alltjämt övertygad om att ett tillmötesgående mot landskommunerna på denna punkt i förening med ett större hänsynstagande till de lokala önskemålen vid lagstiftningens tillämpning i hög grad skulle öka deras förståelse för brandförsvaret.

Stockholm den 26 februari 1946.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund

ISRAEL LAGERFELT.

John Olsson.

Bilaga D.

Till Riksdagens första lagutskott.

Genom remiss den 7 februari har Utskottet berett *Svenska landstingsförbundet* tillfälle att avgiva yttrande över två likalydande motioner, väckta den ena i första kammaren av herr Mannerskantz m. fl. (I: 221) och den andra i andra kammaren av herr Thorell m. fl. (II: 352), om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen. Med anledning härav får förbundets styrelse anföra följande.

Den nya brandlagstiftning, som antogs av 1944 års riksdag, tillkom under trycket av det då pågående världskriget, varför vissa bestämmelser torde ha fått en strängare utformning än som eljest skulle hava varit fallet. Skäl tala därför även enligt styrelsens mening för att denna lagstiftning, som lägger betungande bördor på kommunerna, blir föremål för en översyn, syftande till en förenklad organisation av brandförsvaret. Med hänsyn till förestående revision av den kommunala indelningen ha kommunerna beretts möjlighet att efter länsstyrelsens prövning erhålla visst uppskov med upprättande av brandordning. Kommer nu en översyn av lagstiftningen till stånd, synes det motiverat, att dylikt anstånd generellt gives kommunerna, eller att i varje fall lagstiftningen, i avvaktan på resultatet av denna översyn, gives en möjligast mjuk och smidig tillämpning.

Stockholm den 6 mars 1946.

För Svenska landstingsförbundets styrelse:

ERIK FAST.

Ivar Dahlgren.

Bilaga E.

Till Riksdagens första lagutskott.

Sedan lagutskottet genom skrivelser av den 7 sistlidne februari berett undertecknade organisationer tillfälle yttra sig över inom riksdagen väckt motion nr 352 i andra kammaren av herr Thorell m. fl. om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen samt likalydande motion nr 221 i första kammaren av herr Mannerskantz m. fl. få vi härmed avgiva följande gemensamma yttrande.

I motionen begäres

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att frågan om landsbygdens brandväsen toges upp till förnyad översyn i syfte att åvåga-bringva en mindre betungande organisation samt

att generellt uppskov med brandordningens antagande ges åt alla landskommuner tills riksdagen fattat nytt beslut i frågan.

Som ett av huvudmotiven för motionen anföres, att den nya brandlagen beslutades av riksdagen under intryck av krigshändelserna, där våldsamma bränder hörde till ordningen för dagen och risken för vårt land härvid var överhängande. Vidare anföres att kriget nu är slut och indragningar i fråga om civilförsvaret genomföras eller övervägas. Häremot vilja vi framhålla, att brandlag och brandstadga i motsats mot civilförsvarslagen äro avfattade endast med hänsyn till brandskyddet under fred. Behovet av en ny lagstiftning på brandskyddets område hade särskilt vad landsbygden beträffar gjort sig märkbart långt före världskrigets utbrott såsom även flera gånger framhållits i riksdagen. Före antagandet av 1944 års brandlag och brandstadga var Sverige praktiskt taget den enda kulturstat, som saknade en även för landsbygden gällande brandlagstiftning.

Endast en liten del av brandskadorna har direkt eller indirekt sammanhang med världskriget, och ändock har Sverige varje år drabbats av flera tusen eldsvådor, som årligen medfört utbetalning av omkring 50 miljoner i brandskadeersättning trots att de relativa brandskadorna i förhållande till brandförsäkringsvärdena successivt nedgått från år 1918. Någon minskning av eldsvådorna i Sverige har ej förmärkts efter krigets slut, utan i stället har tyvärr en ej oväsentlig ökning kunnat konstateras. I detta sammanhang må erinras om att brandskadorna i Sverige mycket kraftigt ökade åren närmast efter första världskriget.

I motionen framhålles att en framskjuten kommunalman på allvar framfört tanken att det i längden skulle bli billigare för kommunerna att betala skadan vid eldsolyckor än att åta sig kostnaderna för organisation och underhåll av brandväsendet enligt brandlagen. Denna uppfattning torde säkerligen bero på ett antagande att brandskadeförlusterna i landskommunerna äro obetydliga i förhållande till brandskadorna i de mera tätbebyggda samhällena.

För att något belysa här föreliggande sakförhållande må framhållas följande statistiksiffror dels från år 1943, det sista år för vilket statistiken är fullt utarbetad, dels från år 1936 d. v. s. före världskriget. Utav de av läns- och häradsbolagen utbetalade ersättningarna torde omkring 85 % falla på den egentliga landsbygden d. v. s. utanför städer, köpingar och municipalsamhällen. Sockenbolagen ha så gott som uteslutande försäk-

ringar på landsbygden. För de i en central brandskadestatistik deltagande riksbolagen har en omfattande utredning verkställt för att kunna dela upp brandskadeersättningarna på landsbygden samt på städer, köpingar och municipalsamhällen. Utgår man från ovan angivna förhållanden ha de utbetalade brandskadeersättningarna för eldsvådor på landsbygden under nyssnämnda år varit

År 1936.

Riksbolagen (2 157 eldsvådor)	8 900 000
Läns- och häradsbolag 85 %	6 000 000
Sockenbolag 100 %	1 000 000
	Kr. 15 900 000

År 1943.

Riksbolagen (2 557 eldsvådor)	13 500 000
Läns- och häradsbolag 85 %	9 700 000
Sockenbolag 100 %	1 500 000
	Kr. 24 700 000

Enär en relativt stor del av de brunna byggnaderna med innehåll tydligen ej äro försäkrade till fulla värdet, vilket särskilt torde vara fallet, där försäkringarna äro tagna i mindre lokala bolag, äro de reela brandskadorna väsentligt större än vad ovan angivits. Det må i detta sammanhang även erinras om de stora indirekta brandskador, som kunna uppkomma, om en större reaktionsfri kreatursbesättning dödas genom eldsvåda.

Genom jordbrukets allt längre gående mekanisering ökas brandfaran väsentligt i fråga om lantgårdarna, varjämte värdet på de större egendomarnas ekonomibyggnader ökats i så hög grad, att åtskilliga eldsvådor på lantgårdar under de senare åren ha medfört brandskadeersättningar på 100 000—300 000 kronor. Såsom exempel kan nämnas att tvenne eldsvådor den 7 september och 5 oktober 1945 i huvudmotionärens eget län beräknas draga en sammanlagd brandskadeersättning av omkring 550 000 kronor, varjämte en av medmotionärernas egna ekonomibyggnader nyligen drabbades av en eldsvåda, som medförde utbetalning av omkring 180 000 kronor i brandskadeersättning.

Brandväsendet har emellertid till uppgift att rädda icke blott ekonomiska värden utan även människor och djur. Erfarenheten har även visat att brandkårer på landsbygden vid flera tillfällen lyckats rädda många människoliv vid eldsvådor i ålderdomshem, barnhem o. d.

Undertecknade organisationer vilja ingalunda förneka, att genomförandet av 1944 års statliga bestämmelser för brandväsendet i vissa fall skulle kunna medföra betydande utgifter för en del landskommuner om de statliga föreskrifterna tillämpas alltför rigoröst. Vi hysa den förhoppningen, att de statliga myndigheter, som ha att övervaka bestämmelsernas efterlevnad d. v. s. länsstyrelserna med respektive länsbrandinspektörer, skola medverka till att brandväsendet ordnas så, att det ej medför alltför menliga ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Brandlagens bestämmelser att smärre kommuner för kostnadernas nedbringande kunna bilda kommunalförbund eller ingå släckningsavtal med större kommuner göra det möjligt, att i flertalet fall genomföra en organisation, som icke blir alltför betungande.

I detta sammanhang må framhållas, att brandväsendet på landsbygden inom ett flertal län redan före 1944 års brandlag och brandstadga på frivillighetens väg fått en sådan styrka, att inga eller mycket få nya brandkårer behöva uppsättas. Såsom exempel kan nämnas att inom Kristianstads, Malmöhus och Södermanlands län torde knappast några nya brandkårer behövas. Inom vardera av Stockholms och Kronobergs län torde endast 2 à 3 nya brandkårer erfordras, under det att åtminstone inom förstnämnda län antalet brandkårer kommer att avsevärt minska därigenom att flera kommuner bilda kommunalförbund med gemensamt brandväsen.

Erfarenheten ger redan vid handen att den genom den nya brandlagstiftningen påbjudna kommunala brandsynen har stor betydelse för brandskyddet på landsbygden. Det har vid brandsyneförrättningar utförda under år 1945 visat sig att hotande felaktigheter på eldstadsanordningar, elektriska anläggningar o. d. ofta kunna avhjälpas utan större kostnader. Att observera är att den kommunala brandsynen på den egentliga landsbygden i regel utföres av lantbrukare eller av dessa tillkallade skorstensfejare. Icke minst när det gäller jordbrukets byggnader är det ur djurskyddssynpunkt av betydelse att vid brandsyn påtalade brandfarliga detaljer, som mestadels bero på slarv och obetänksamhet avhjälpas i djurstallar och logar. Härvid kunna brandsynemännen vara till god hjälp för ägarna till de besiktigade fastigheterna. Hur nödvändig kommunal brandsyn på landsbygden kan vara framgår bl. a. av brandsynemäns redogörelser för med papper tilltäckta hål i skorstensstockar, för spikar och ståltråd som i vissa gårdar systematiskt fått ersätta elektriska säkerhetsproppar m. m.

Att brandskyddet och icke minst det kommunala brandväsendet har sin stora betydelse för brandskadornas nedbringande framgår bl. a. av riksbolagens orsaksstatistik för tjuugoårsperioden 1922—1941. Enligt denna är medelskadeprocenten för trähus

för civilrisker i stad, köping och municipalsamhällen	27.7	%
för civilrisker (ej lantbruksrisker) under hårda tak på landsbygden	45	%
för lantbruksrisker under hårda tak	65	%

På grund av vad ovan anförts få undertecknade organisationer bestämt avstyrka motionens antagande av riksdagen.

Stockholm den 18 mars 1946.

Svenska Brandskyddsföreningen:

A. E. RODHE.

R. Götherström.

Svenska Brandkårernas Riksförbund:

BO HAMMARSKJÖLD.

Erik Gillner

Statens Reproduktionsanstalt, Stockholm 1946
20046